

КРОЙТОР А. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри соціальних теорій, кандидат політичних наук

ПОЛІТИЧНИЙ ВИБІР ГЕТЬМАНА Б. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Прийняття та реалізація політичного рішення є фактично основою будь-якого політичного процесу, адже головним завданням владних інститутів є забезпечення стабільності політичної системи, що можливе лише за умов прийняття такого політичного рішення яке б задовольнило суспільні вимоги, відповідало б економічним, зовнішньо та внутрішньополітичним реаліям.

Від ефективності та раціональності політичного рішення залежить стабільність не лише політичної системи, але й понад усе стабільність правлячої еліти. В умовах сучасних демократичних процесів прийняття політичного рішення стало буденною, рутинною справою. Політичні рішення приймаються відповідно до інтересів правлячої еліти, з урахуванням сьогоденних настроїв мас. У такому випадку рішення забезпечують стабільність політичної системи на незначний, в історичному контексті, період, проте не зваженість вибору такого політичного рішення може у майбутньому мати негативні наслідки загальнонаціонального а іноді і цивілізаційного характеру.

Прийняття політичного рішення лежить в проміжку між формуванням порядку денного політики та її впровадженням. Так наприклад В. Парсонс зазначає «Прийняття рішень проходить через увесь цикл публічної політики, наприклад: рішення про те що перетворити у проблему, яку обрати інформацію, вибір стратегії для впливу на порядок денний політики, вибір засобів і цілей, вибір способу впровадження політики, вибір способу оцінення політики. У кожний із цих моментів відбувається прийняття рішень».

Виходячи з цього політичний вибір є однією з найважливіших складових політичного рішення. Саме від політичного вибору залежить результативність, ефективність політичного рішення, та його вплив на розвиток суспільства, держави в майбутньому. Тому політику слід розглядати як певний алгоритм визначених, ретельно спланованих кроків, сукупність політичних дій, кожна з яких зумовлена наявною соціально-політичною ситуацією, що передбачає здійснення політичного вибору.

Процес прийняття політичного рішення у сучасних українських умовах перетворився на рутину, в якій функціонує бюрократичний апарат, що покликаний забезпечити реалізацію політичного рішення локального типу, чи то прийняття рішення звелось до законодавчого процесу, як буденної справи законотворців, що не несуть відповідальності навіть за прийняття фундаментальних рішень конституційного характеру.

Адже фундаментальні політичні рішення повинні прийматися виключно на підставі ретельно зваженого вибору, причому вибір повинен прийматися з урахування можливих стратегічних його наслідків у майбутніх десятиліттях, а в окремих випадках століттях. Кожна історична епоха ставить політичну еліту визначеного часу у ситуацію вибору, епохального характеру. Такий «Великий вибір», у свій час здійснив князь Володимир Великий, визначивши цивілізаційний вектор розвитку не лише Русі [3:53], але й сучасної України.

Б. Хмельницький вибираючи союзників, здійснив вибір, що визначив подальшу долю культурно-політичного розвитку України.

Цікавим з погляду історичної ретроспективи є вибір Б. Хмельницького, однозначної оцінки серед істориків його вибору немає, для деяких «істориків від політики» він герой, для інших ні. Однозначного ставлення до рішення Б. Хмельницького не сформовано і серед культурних діячів. Проте епохальності його вибору ніхто не зменшує, лише результат рішень по-різному осмислюють.

Міф про Б. Хмельницького — визволителя від польського ярма створений російською імперською історичною освітою, про що свідчить той факт, що ініціатором встановлення пам'ятника Хмельницького в Києві був М. Юзефович, автор українофобського Емського указу 1876 року. І для російської імперської пропаганди, і для пропаганди радянської Хмельницький був важливий як символ єдності українців та росіян. Проте є й інше бачення історичної ролі Б. Хмельницького.

Так Т. Шевченко, сприймав гетьмана як одну з найсуперечливіших постатей нашої історії. Адже для Т. Шевченка гетьман прийняв не «Велике рішення», а допустив «велику помилку».

Т. Шевченко, відверто вказував на руйнівний характер періоду гетьманування Б. Хмельницького для української нації, зокрема, на те, що завдяки цим діям «... Польща впала, / Та й вас роздавила».

Проте для політичної оцінки вибору Богдана Хмельницького слід проаналізувати середовище прийняття даного вибору.

Загалом політична система українського суспільства в період Визвольної війни тільки почала формуватися. Підставою успішного завершення цього процесу мала стати зовнішня стабільність, якої бракувало постійно воюючій Україні.

Внутрішня соціально-економічна ситуація та становище України у світі вимагали організації дієвого функціонування всіх ланок (знизу догори) виконавчої влади, а відтак — зміцнення гетьманської влади. Важливу роль у цьому відіграли «Статті про устрій Війська Запорозького» Б. Хмельницького.

Зокрема влітку 1653 р. Польща утворила антиукраїнську коаліцію з Валахією, Молдавією і Трансильванією. Союз України з татарами вичерпав себе. З впливових сусідів лишилася лише Московська держава. Б. Хмельницький зрозумів, що Україна опинилася у пастці: якби

їй навіть вдалося дати відсіч Польщі, ситуацією негайно скористалася б Османська імперія чи те ж саме Московське царство. Україна була б ними загарбана. В цій ситуації було вирішено спробувати домовитися з Москвою про спільні дії проти Польщі, а відтак й інших вороже налаштованих сусідів. З цією метою й було укладено угоду 1654 року, умови якої містилися в «Березневих Статтях» та трьох «Жалуваних грамотах» того ж року [1].

На той час ідеї спільної Великої Русі і єдиного «руського народу» не мали для українського суспільства достатньої ідеологічної ваги й циркулювали переважно в колах вищої політичної та інтелектуальної еліти.

Згідно з домовленостями 1654 року Військо Запорізьке вступало «під високу руку» московського царя на засадах широкої автономії, повністю зберігаючи не лише можливості внутрішнього самоуправління, але й основи свого суверенітету.

В Україні далеко не всюди одразу погодилися присягати московському цареві. Відомі факти збройних заворушень, які відбувалися в Києві, на Київщині, у Полтавському, Кропив'янському, Уманському та Брацлавському полках. Негативно сприйняла альянс частина козацької старшини та української шляхти. Вкрай негативно поставилося до «об'єднання» духовенство на чолі з ієрархами Української православної церкви, які, будучи підпорядкованими Константинопольському, а не Московському патріарху, передбачали майбутні ускладнення й баталії на церковній ниві. Понад тридцять років вони ще противилися «об'єднанню» з Москвою [2].

Отже політичний вибір Б. Хмельницького і в тодішньому суспільстві сприймався неоднозначно і тим паче в сучасній історичній та політичній науці. Проте аналізуючи ситуацію вибору, гетьман приймав рішення мотивуючись виключно сьогоденними для нього потребами, незважаючи на можливу історичну роль даного вибору, який багато в чому мав негативні наслідки для сучасної України.

Список використаних джерел

1. Горобець В. Уроки Богдана Хмельницького/В. Горобець. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://haidamaka.org.ua/0055.html>
2. Кормич Л. І. Історія України від найдавніших часів до кінця ХХ століття [Текст] : навч.-метод. посіб. / Л. І. Кормич, В. В. Багацький ; Одеська держ. юридична академія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lib.ua-gu.net/content/3245.html>
3. Яковлев Д. В. Політологічне есе на тему «Великого вибору» / Д. В. Яковлев // Стихія політики: соціологічна, філософська, політологічна рефлексія: матеріали Першого Південноукраїнського конвенту МАСПН(м. Одеса, 20- 21 березня 2015 р.). – Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2015. – с: 52- 57